

Wojciech Łukaszun „Żydzi w strukturach polskich wojskowych organizacji konspiracyjnych na terenie dystryktu warszawskiego w latach 1939-1945” (streszczenie)

Praca doktorska pt. „Żydzi w strukturach polskich wojskowych organizacji konspiracyjnych na terenie dystryktu warszawskiego w latach 1939-1945” koncentruje się na zagadnieniach związanych ze służbą przedstawicieli ludności żydowskiej w polskich wojskowych formacjach podziemnych podczas II wojny światowej na terenie dystryktu warszawskiego (GG). Celem pracy jest analiza możliwości i warunków udziału Żydów w tych organizacjach oraz rodzaju wykonywanych przez nich zadań, a także wskazanie napotykaných w czasie służby problemów, zagrożeń czy odnoszonych korzyści oraz przedstawienie codzienności Żydów na tle ogólnych warunków okupacyjnych. Istotne w tym kontekście było odtworzenie nastawienia głównych organizacji konspiracyjnych do ludności żydowskiej i rozpoznanie realnych możliwości wstępowania Żydów w szeregi organizacji konspiracyjnych, w tym występujących w tym zakresie ograniczeń, jak i motywacji oraz dróg nawiązywania kontaktu z podziemiem. Kluczowym efektem przeprowadzonych badań jest przedstawienie listy Żydów uczestniczących w działaniach polskiej wojskowej konspiracji na terenie dystryktu warszawskiego, co może być pierwszym krokiem do określenia pełnej skali zaangażowania ludności żydowskiej w działalność podziemia w czasie II wojny światowej na terenie całej okupowanej Polski.

Główną przyjętą tezę badawczą jest założenie, że Żydzi, mimo istniejących ograniczeń, mogli służyć w polskich wojskowych organizacjach konspiracyjnych działających w czasie II wojny światowej. Autor zakłada również, że obszar dystryktu warszawskiego jest wyjątkowy w skali całego GG w odniesieniu do służby ludności żydowskiej w polskim podziemiu, w szczególności w zakresie skali zaangażowania Żydów w AK i GL-AL, obejmując większość tego zjawiska na terenie całej okupowanej Polski.

Praca składa się z sześciu rozdziałów opartych na układzie chronologiczno-problemowym. W pierwszym opisano strukturę okupacyjnych władz administracyjnych, policyjnych i wojskowych na obszarze dystryktu, a także podejmowane przez Niemców działania mające na celu podporządkowanie miejscowej ludności, ze szczególnym uwzględnieniem terroru. Dodatkowo w tej części pracy zawarte są informacje o warunkach życia w miastach i na obszarach wiejskich.

Rozdział drugi opisuje sytuację Żydów zamieszkujących Warszawę i miejscowości położone na terenie dystryktu. Szczególną uwagę poświęcono kwestii tego kogo Niemcy uznawali za Żydów, procesowi tworzenia gett, panującym w nich warunkom, a także

przebiegowi Zagłady oraz próbom ratunku podejmowanym przez Żydów ukrywających się na aryjskiej stronie. Poruszony został także ważny aspekt działalności konspiracji żydowskiej w getcie warszawskim.

W kolejnym rozdziale opisano struktury polskich wojskowych organizacji konspiracyjnych działających na obszarze dystryktu warszawskiego w latach 1939-1945 podsumowując ich działalność i powiązania polityczne. Przedstawiono także analizę stosunku poszczególnych organizacji podziemia do ludności żydowskiej.

W rozdziale czwartym, stanowiącym najważniejszą część pracy, opisano kwestie dostępu do formacji konspiracyjnych oraz problemy, które dotyczyły Żydów służących w polskim podziemiu wojskowym, ich codzienną działalność oraz związane z nią zagrożenia i korzyści. Ukazano również skalę zaangażowania ludności żydowskiej w działania w szeregach polskiego podziemia na tle okupacyjnej rzeczywistości oraz kluczową rolę indywidualnych decyzji podejmowanych przez kadrę konspiracyjną, które niejednokrotnie miały w warunkach podziemnych większe znaczenie niż rozkazy czy instrukcje.

Piąty rozdział przybliżył stosunkowo duży udział Żydów w powstaniu warszawskim – zarówno osób, które już wcześniej działały w podziemiu, jak i tych, którzy do tego czasu nie angażowali się w działalność konspiracyjną. Przedstawiono tutaj wpływ ówczesnych relacji polsko-żydowskich oraz realiów powstańczych na funkcjonowanie Żydów, którzy przyłączyli się do walki.

Okres po zakończeniu powstania warszawskiego opisuje rozdział szósty, gdzie ukazano losy Żydów działających w strukturach podziemia, którzy znaleźli się w niewoli niemieckiej, obozach pracy lub koncentracyjnych, ukrywali się w Warszawie i okolicznych miejscowościach do stycznia 1945 r. oraz próbowali kontynuować działalność konspiracyjną.

Uzupełnieniem pracy są tabele zawierające imienne listy Żydów zaangażowanych w działania konspiracyjne w szeregach polskiej konspiracji wojskowej na terenie dystryktu warszawskiego oraz służących w polskich szeregach podczas powstania warszawskiego w 1944 r. Na końcu pracy zamieszczono pełną bibliografię, na której autor oparł swoje badania.